

SA EXAM PAPERS

YOUR LEADING PAST YEAR EXAM PAPER
PORTAL

Visit SA Exam Papers

www.saexampapers.co.za

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**SENIOR CERTIFICATE/
NATIONAL SENIOR CERTIFICATE**

GIREIDI YA 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LARA 2020

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: Awara 2½

Bammbiri ili li na masiatari a 7.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Heḽi bammbiri ḽi na KHETHEKANYO MBILI:
KHETHEKANYO YA A: Maanea (50)
KHETHEKANYO YA B: Zwibveledzwa zwa Vhudavhidzani (2 x 25) (50)
2. Ni lavhelelwa u fhindula mbudziso NTHIHI kha KHETHEKANYO YA A, na MBILI kha KHETHEKANYO YA B.
3. Ṇwalani nga luambo lune na khou lingwa khalwo.
4. Thomani KHETHEKANYO INWE na INWE kha siatari LISWA.
5. Ni fanela u pulana (sa tsumbo ni tshi shumisa mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii), u vhalulula na u sedzulusa mushumo waṅu. Pulane i fanela u RANGELA phindulo yaṅu.
6. Vhupulani hoṯhe vhu fanela u sumbedzwa zwi khagala. Ni tsivhudzwa uri ni tale mutalo wo budaho vhukati ha vhupulani hoṯhe.
7. Ni tsivhudzwa nga ndila yo khwathisedzwaho vhukuma u shumisa tshifhinga tshaṅu nga ndila i tevhelaho:
KHETHEKANYO YA A: U ya kha minetse ya 80
KHETHEKANYO YA B: U ya kha minetse ya (2 x 35) 70
8. Nomborani phindulo dzaṅu zwi tshi anana na kunomborelwe kwa mbudziso kwo shumiswaho kha ḽi bammbiri ḽa mbudziso.
9. Ṭhoho i songo dzhielwa nṯha musi ni tshi vhala tshivhalo tsha maipfi.
10. Ṇwalani nga vhudele, nahone zwi no vhalea.

KHETHEKANYO YA A: MAANEA**MBUDZISO YA 1**

Fhindulani mbudziso NTHIHI fhedzi kha dza malo dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha a 400 u swika kha a 450. Nwalani NOMBORO na THOHO ya maanea e na nanga.

- 1.1 Ndo mu hangwela naho ... [50]
- 1.2 Maanda nga u pfana ndi mutheo wa lushaka. [50]
- 1.3 Nwalani maanea ane a fhela nga maipfi a tevhelaho: '... nangoho ndo tenda uri khokhonya i la maanda ayo.' [50]
- 1.4 Mudagasi tshililelwa nga vhothe, tshili tsha vha sa londi. [50]
- 1.5 Mulomo, thandululo ya u swimana. Ni nga nwalani ni tshi ima na, kana na hanedzana na thoho. [50]
- 1.6 Zwifanyiso zwi tevhelaho zwi nga tokonya kana zwa vusa zwipfi zwanu, kana zwa dzikusa kuvhonele kwanu kwa zwithu. Dinangeleni tshifanyiso ni kone u nwalani maanea. Nwalani nomboro ya mbudziso ye na nanga (1.6.1, 1.6.2 kana 1.6.3), ni kone-ha u nea maanea anu thoho yo teaho.

PFESANI: Hu tea u vha na vhumani vhu re khagala vhukati ha maanea anu na tshifanyiso tshe na nanga.

1.6.1

[Tshi bva kha www.google.images]

[50]

1.6.2

[Tshi bva kha www.google.images]

[50]

1.6.3

[Tshi bva kha www.google.images]

[50]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A:

50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO YA 2**

- Fhindulani mbudziso MBILI kha thoho dzi tevhelaho.
- Vhulapfu ha mutumbu wa phindulo yaṅu vhu tea u vha maipfi a u bva kha a 180 u swika kha a 200.
- Dzhielani nzhele zwi tevhelaho:
  - Vha tangedzaho mafhungo, redzhiṅara, thouni na tshitaela.
  - Munanguludzo wa maipfi na tshivhumbeo tsha luambo.
  - Nwalani NOMBORO na THOHO ya tshibveledzwa tshe na nanga, sa 2.2 NGANEAVHUTSHILO YA MUFU.

2.1 VHURIFHI HA TSHISHAKA/INIFOMALA

Vhumatshelo haṅu vhu zwandani zwa malume aṅu vhunga vhe vhone vha ni itelaho tshumelo dzothe afho tshikoloni. Ano maḍuvha malume aṅu vha vhonala vhe muthu ane a vha na mbilaelo malugana na zwiitwana zwaṅu afho tshikoloni. Zwiitwana izwi zwi sumbedza hu si na nyandano vhukati haṅu na vhagudisi zwine zwa nga fhedza zwo thithisa kushumele kwaṅu afho tshikoloni tshine na dzhena khatsho.

Inwi vha nwaleleni luṅwalo ni tshi khou vha talutshedza zwo bvelelaho, khathihi na u vha fhulufhedzisa maga a u ḍibvisa kha mikhwa iyo i songo ḍaho.

[25]

2.2 NGANEAVHUTSHILO YA MUFU

Inwi ni Muṅwaleli wa Khorombusi ya Vhadzulapo. Zwino Mudzulatshindulo wayo we na vha ni tshi shumisana zwavhuḍi nae, o lovha. Vha lushaka vha ḍivha e inwi ane na mu ḍivhesa vhunga no aluwa nothe.

Inwi nwalani nganeavhutshilo yawe ine na ḍo i vhala nga ḍuvha la mbulungo.

[25]

2.3 ADZHENDA NA MAAMBIWA A MUTANGANO

Khorombusi ya Tshikolo tsha Vhurumelwa yo fara mutangano malugana na nzudzanyo ya fhungo la u vusuludza tshikolo tsho vhaishwaho nga dumbumazwikule le la vha hone. Afho fhasi no netshedzwa adzhenda ya mutangano uyo. I sedzuluseni nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso yo disendekaho khayoy.

ADZHENDA YA MUTANGANO

1. U vula
2. U tangedza vhathu
3. Vhathu vho daho na vho kundelwaho
4. U vhalwa ha maambiwa a mutangano wo fhiraho
5. U tangedzwa ha maambiwa
6. A bvaho kha maambiwa
7. Maambiwa a duvha
  - 7.1 .....
  - 7.2 .....
  - 7.3 .....
  - 7.4 .....
  - 7.5 .....
8. Ala na ala
9. Datumu ya mutangano u daho
10. U vala.

Kopololani adzhenda ya mutangano yo netshedzwaho afho ntha. Ni lavhelelwa u disikela tshipida tsha maambiwa a duvha (7.1–7.5) tshanu, na konaha u nwala maambiwa a mutangano (minetse dza mutangano) o fhelelaho.

[25]

2.4 MUFHINDULANO

Nga hone vhufuwafuwa hanu, ni na mmbwa yanu Tshamato ye na i fuwa afho hayani. Liniwe duvha Tshamato yo tswa makumba a khuhu dza mudzulatsini wanu. Zwenezwi zwiito zwa mmbwa yanu zwo ita uri muhura/mudzulatsini wanu a de mudini wa hanu o halifha vhukuma.

Inwi nwalani mufhindulano we wa vha hone vhukati hanu na mudzulatsini.

[25]

2.5 RIVIYU

Inwi ni muñwe wa vhadzudzanyi vha Matambwa a Thelevishini, zwino hu na liñwe la matambwa line la khou tea u tambwa. Thimu yanu yo ni humbela uri ni li sedzuluse (rivuwe) li sa athu u yo taniwa.

Inwi nwalani riviyu iyo.

[25]

2.6 MUVHIGO

Vhaswa vha muvhunduni wa hanu vha na maitete a songo daho a u ya kiliniki vha tshi khou dilwadza khole. U rali hu u itela u wana philisi uri vha sike ngadzo zwidzizivhadzi. Vha Muhasho wa zwa Mutakalo vho humbula uri hu vhe na tshivhidzo tsha u amba nga ha ayo maitete mavhi. Inwi sa Mudzulatshidulo wa Khoro ya Vhagudi, tshikolo tsho ni humbela uri ni ye u vha tshipida tsha itsho tshivhidzo.

Nwalani muvhigo une na do u nkedza Thohoyatshikolo tsha hanu.

[25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B:

50

MARAGAGUTE:

100